

TEISMO SPRENDIMŲ VYKDYMO EUROPOS SĄJUNGOJE VEIKSMINGUMO GERINIMAS: EUROPINIS SĄSKAITOS BLOKAVIMO ĮSAKYMAS

Sigita Taurienė

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo
Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento
Privatinės teisės grupės teisėjo padėjėja
Gynėjų g. 6, LT-01109 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 249 63 05
El. paštas: s.tauriene@lat.lt

Straipsnyje pristatomas 2014 m. gegužės 15 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. Ši procedūra valstybėse narėse bus pradėta taikyti nuo 2017 m. sausio 18 d. Pagrindinis straipsnio tikslas – aptarti esmines naujojo reglamento priėmimo priežastis, dalyką, tikslus, taikymo sritį, jurisdikciją ir atvejus, kada galima pasinaudoti reglamente nustatyta procedūra, išanalizuojant probleminius aspektus ir nustatant konkrečių reglamento nuostatų taikymo perspektyvas.

In diesem Artikel wird die Verordnung zur Einführung eines Verfahrens für einen Europäischen Beschluss zur vorläufigen Kontenpfändung im Hinblick auf die Erleichterung der grenzüberschreitenden Eintreibung von Forderungen in Zivil- und Handelssachen vom 15. Mai 2014 vorgestellt. Dieses Verfahren kann in den EU Mitgliedstaaten ab dem 18. Januar 2017 eingeleitet werden. Schwerpunktmäßig befasst sich dieser Artikel mit den Hauptgründen für die Einführung der Verordnung, ihren Zielen, dem Gegenstand, dem Anwendungsbereich, der Verfügbarkeit und mit der Zuständigkeit für den Erlass eines Beschlusses zur vorläufigen Pfändung. Zudem werden die problematischen Aspekte und Perspektiven der Anwendung konkreten Normen der Verordnung untersucht.

Įvadas

2014 m. gegužės 15 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014¹, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose (toliau šiame straipsnyje – Reglamentas). Šis reglamentas – daugiau kaip dešimtmetį trukusio proceso², siekiant rasti tinkamiausią teisinio reglamenta-

¹ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. 2014, OJ L 189/59.

² Jau 1998 m. Europos Komisijos (toliau – ir Komisija, Europos bendrijų komisija) komunikate „Dėl teismo sprendimų priėmimo ir vykdymo Europos Sąjungoje didesnio veiksmingumo“ atkreiptas dėmesys į sunkumus, kylančius atgaunant tarpvalstybinės skolas. 2002 m. Komisija paskelbė kvietimą dalyvauti konkurse dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo padidinimo tyrimo. Tyrimo ataskaitoje pateikta tuo metu 15 valstybių narių padėties analizė ir pasiūlyta keletas priemonių, kurios pagerintų teismo sprendimų vykdymą Europos Sąjungoje, ypač atkreipiant dėmesį į Europos vykdomojo rašto dėl banko sąskaitų arešto ir kitų priemonių, didinančių skolininko turto aiškumą, sukūrimą. Komisija 2006 m. spalio 26 d. išleistoje žaliojoje knygoje „Dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjun-

vimo modeli³ ir jo metodus, užtikrinant efektyvesnį tarpvalstybinių skolų ES išieškojimą, rezultatas. Juo sukurta savarankiška procedūra, kurios metu kreditoriui išduodamas europinis įsakymas, skirtas blokuoti Europos Sąjungos (toliau – ES, Sąjunga) valstybių narių bankuose esančias skolininko sąskaitas. Reglamentas valstybėse narėse bus pradėtas taikyti nuo 2017 m. sausio 18 d.⁴

Straipsnio *tikslas* – aptarti pagrindines Reglamento priėmimo priežastis, dalyką, Reglamento (kartu siūlomos procedūros) tikslus, taikymo sritį, jurisdikciją ir atvejus, kada galima pasinaudoti jame nustatyta procedūra, išanalizuojant probleminius aspektus ir nustatant konkrečių Reglamento nuostatų taikymo perspektyvas. Lietuvos mokslininkų bendruomenėje europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūros sukūrimo ir taikymo problematika iki šiol nesvarstyta. Taigi šiuo aspektu pasirinkta tema yra visiškai nauja. Užsienio teisės specialistų susidomėjimo tarpvalstybinis skolų išieškojimas sulaukė Komisijai 2011 m. pateikus Reglamento projektą⁵, todėl straipsnyje remiamasi T. Domej⁶, B. Häcker⁷, N. Harbeck⁸, F. L. Cranshaw⁹, N. Kyriakides¹⁰ ir kitų autorių pateiktomis išvalgomis įvairiais pasiūlymo dėl europinio blokavimo įsakymo procedūros sukūrimo aspektais (žinoma, atkreiptinas dėmesys į tai, kad dalis jų nebeaktualios dėl laikotarpio iki priėmimo atliktų Reglamento projekto pakeitimų), taip pat F. Mohr¹¹ studijoje pateikta jau priimto Reglamento nuostatų apžvalga. Reikšmingas šio straipsnio šaltinis – ES institucijų (Komisijos ir Europos Parlamento) darbiniai dokumentai (pranc. *travaux préparatoires*), taip pat valstybių narių institucijų ir organizacijų (bankų, advokatų, teisėjų, antstolių sąjungų) pateiktos pozicijos ir nuomonės dėl siūlomos europinio blokavimo įsakymo procedūros ir jos tobulinimo galimybių.

Straipsnyje išsikelto tikslo siekiama naudojantis aprašomuoju, sisteminės analizės, loginiu analitiniu, lyginamuoju ir kitais mokslinio tyrimo metodais.

goje veiksmingumo gerinimo: bankų sąskaitų areštas“, pažymėdama, kad nacionalinių vykdymo taisyklių įvairovė labai trukdo surinkti tarpvalstybines skolas, pakvietė valstybes nars pradėti tartis dėl piniginių reikalavimų vykdymo Europoje gerinimo, be kita ko, pateikdama siūlymą sukurti Europos banko sąskaitų arešto sistemą. 2009 m. Stokholmo programoje Komisija paraginta parengti atitinkamus pasiūlymus, kuriais, be kita ko, siekiama didinti su banko sąskaitomis ir skolininko turtu susijusių teismo sprendimų vykdymo ES veiksmingumą. 2011 m. liepos 25 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl europinio sąskaitos blokavimo, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose.

³ Buvo svarstomos dvi europinio blokavimo įsakymo procedūros sukūrimo galimybės: sukurti atskirą, greta nacionalinių priemonių taikomą blokavimo įsakymo procedūrą ar derinti valstybių narių nacionalinės teisės nuostatas, priimant direktyvą. Žr., HÄCKER, B. Die geplante EU-Verordnung zur grenzüberschreitenden Kontopfändung – Eine kritische Analyse. *Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht*. 2012, Heft 46, p. 2183.

⁴ Jungtinė Karalystė ir Danija atsisakė dalyvauti priimant Reglamentą, jis joms neprivalomas ir netaikomas.

⁵ Europos Komisijos 2011 m. liepos 25 d. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento „Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo sukūrimas siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose“. COM(2011) 445 galutinis.

⁶ DOMEJ, T. Ein wackeliger Balanceakt – Die geplante Verordnung über die Europäische vorläufige Kontenpfändung. *Zeitschrift für europäisches Privatrecht*, 2013, 496, p. 497–527.

⁷ HÄCKER, B. Die geplante EU-Verordnung zur grenzüberschreitenden Kontopfändung – Eine kritische Analyse. *Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht*. 2012, Heft 46, p. 2181.

⁸ HARBECK, N. Vorläufige Kontenpfändung im Ausland – Zum Vorschlag einer Europäischen Verordnung zur vorläufigen Kontenpfändung in grenzüberschreitenden Verfahren. *Zwangsvollstreckungsrecht* aktuell. 2. Auflage. Baden Baden, 2013, p. 259–288.

⁹ CRANSHAW, F. L. Der Europäische Beschluss zur vorläufigen Kontenpfändung. Ein Entwurf zur Verbesserung der Forderungsdurchsetzung und Zahlungsmoral innerhalb der EU? *Deutsche Zeitschrift für Wirtschafts- und Insolvenzrecht*, 2012, Heft 10, p. 399–410.

¹⁰ KYRIAKIDES, N. A European-wide Preservation Order: How the Common Law Practice Can Contribute. *Civil Justice*. 2014, Vol. 33, No. 1. [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kyrlaw.com.cy/portals/0/publications/eapo-article.pdf>>.

¹¹ MOHR, F. Die vorläufige Kontenpfändung. EuKoPfVO. Wien: 2014.

1. Reglamento priėmimo priežastys: ar pagrįstos?

Šiuolaikinėje rinkos ekonomikoje, ypač vykstant intensyviai informacinių technologijų plėtrai ir didėjant jų panaudojimo galimybėms, verslininkų, vartotojų, įvairių profesijų atstovų ir kitų asmenų veikla, peržengianti valstybių nacionalinių teisinių sistemų ribas, tampa įprastiniu reiškiniu. Kitaip nei veikiantiems tik pagal vienos valstybės nacionalinę teisinę sistemą, tokių teisinių santykių dalyviams tenka susidurti su sunkumais, kuriuos lemia kalbos, tradicijų ir, be kita ko, teisinių sistemų skirtumai. Problemų nekyla, kai sutarties kontrahentas tinkamai vykdo priimtą sutartinę prievolę ar žalą padaręs asmuo ją geranoriškai atlygina. Tačiau gausu pavyzdžių, kai tokios praktikos nesilaikoma. Kokios tada yra kreditorių galimybės efektyviai atgauti skolas?

Akivaizdu, kad kreditoriaus galimybės atgauti skolas visų pirma susijusios su skolininko finansinėmis galimybėmis jas grąžinti. Jeigu skolininkas turi turto ir lėšų, tai tikimybė, kad kreditoriaus reikalavimas bus patenkintas, padidėja. Vis dėlto priverstinis skolos išieškojimas (kai skolininkas yra mokus) paprastai reiškia, kad skolininkas nėra suinteresuotas grąžinti kreditoriui skolą, todėl gali siekti nuslėpti turimą turtą. Vienas iš greičiausių būdų – pervesti lėšas iš vienos banko sąskaitos į kitą, naudojantis interneto banko paslaugomis. Skolininkui neturint pajamų ir kito turto, iš kurio būtų galima išieškoti, kreditoriaus pradėtos skolos išieškojimo procedūros tampa beprasmės. Siekdamas užsitikrinti, kad proceso dėl skolos išieškojimo metu skolininko turtas nebus perkeltas ar perleistas tretiesiems asmenims, kreditorius turės kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Dažniausiai tai bus prašymas blokuoti skolininko sąskaitą¹².

ES lygmeniu kreditoriui, siekiančiam blokuoti kitoje valstybėje narėje esančią skolininko banko sąskaitą, ilgą laiką buvo siūlomos dvi procesinės galimybės pagal Briuselis I reglamentą¹³. *Pirma*, kreditorius galėjo (gali) kreiptis į valstybės narės teisimą, kuris turi jurisdikciją nagrinėti ginčą iš esmės, ir prašyti priimti sprendimą taikyti laikinąją apsaugos priemonę, o, gavęs tokį sprendimą, pateikti jį vykdyti valstybėje narėje, kurioje yra skolininko turtas. Sistemaiškai aiškinant Briuselis I reglamento 32, 33 ir 38 straipsnių nuostatas, sprendimas taikyti laikinąsias apsaugos priemones buvo pripažįstamas be jokio specialaus proceso ir vykdomas po jo paskelbimo vykdytinu (*egzekvatūros*) jo vykdymo valstybėje narėje. Vis dėlto pasinaudoti šiuo procesu pagal Briuselis I reglamento nuostatas kreditorius galėjo tik tada, jeigu skolininkui buvo suteikta galimybė dalyvauti svarstant prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo jurisprudencijoje išaiškino, kad laikinosios apsaugos priemonės, skirtos prieš tai neišklausius skolininko, nėra pripažįstamos ir vykdomos kitoje valstybėje narėje pagal Briuselis I reglamentą¹⁴. Pagrindinis argumentas, dėl kurių šis reglamentas buvo netaikomas *ex parte* priimtiems sprendimams dėl laikinųjų apsaugos priemonių, – sunkiai prognozuojamas jų poveikis tiek skolininko, kuris neinformuotas apie prieš jį pradėtą procesą, tiek trečiųjų asmenų interesams. Vis dėlto kreditoriaus interesų apsaugos aspektu tokia pozicija reiškia, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas praranda savo efektyvumą, nes nelieka „netikėtumo efekto“.

Antroji galimybė kreditoriui prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones kitoje valstybėje narėje esančiai skolininko banko sąskaitai – tiesiai kreiptis į tos valstybės narės, kurioje turi būti vykdomas teismo priimtas sprendimas, t. y. taikomos laikinosios apsaugos priemonės, teisimą. Briuselis I reglamento 31 straipsnyje nustatyta, kad prašymas dėl laikinųjų, įskaitant ir apsaugos, priemonių, kurias

¹² Europos bendrijų komisijos 2006 m. spalio 24 d. žalioji knyga „Dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: bankų sąskaitų areštas“. KOM (2006) 618 galutinis.

¹³ 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. 2001, OJ L12/1.

¹⁴ DOMEJ, T. Ein wackeliger Balanceakt – Die geplante Verordnung über die Europäische vorläufige Kontenpfändung. *Zeitschrift für europäisches Privatrecht*, 2013, 496, p. 498.

įtvirtina tos valstybės įstatymais, taikymo gali būti paduotas valstybės narės teismui, net jeigu pagal šį reglamentą kitos valstybės narės teismai turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės. Tokiu atveju procesas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo vyksta pagal vykdomo valstybės narės nacionalines civilinio proceso taisykles. Nors tokiu atveju nelieta teismo sprendimo pripažinimo ir paskelbimo vykdytinu etapo bei laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūra sutrumpėja, dažniausiai kreditoriui reikės pasinaudoti tos valstybės narės teisininkų paslaugomis, o jos gali būti brangios. Taigi pirmu aptartu atveju laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procesas ilgas ir, skolininkui esant įspėtam apie pareikštą prašymą, gali būti neefektyvus, antruoju – trumpesnis, bet brangesnis, kartu išlieka jo efektyvumo problema, nes vykdomo valstybės narės civilinio proceso taisyklėse gali būti įtvirtintas privalomas skolininko dalyvavimas, sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

Nurodyti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūros pagal Briuselis I reglamentą sunkumai – ne vieninteliai, su kuriais susiduria kreditoriai, siekdami blokuoti skolininko sąskaitą, esančią kitoje valstybėje narėje. Nacionalinės teisės aktų nustatytos įsakymų, kuriais blokuojamas banko sąskaitose laikomas turtas, išdavimo sąlygos visoje ES yra labai skirtingos¹⁵. Pavyzdžiui, visose valstybėse narėse pareiškėjas turi pagrįsti prašymą blokuoti skolininko sąskaitą, tačiau įrodinėjimo laipsnis skiriasi¹⁶. Taigi vienose valstybėse narėse kreditoriams sunkiau siekti, kad būtų išduotas sąskaitos blokavimo įsakymas (arba kad toks įsakymas būtų išduotas prieš tai neišklausius skolininko) nei kitose ir taip skatinama ieškoti palankesnio teisinio reglamentavimo (angl. *forum-shopping*). Be to, daugelyje valstybių narių sunku arba apskritai neįmanoma kreditoriui gauti informacijos apie jo skolininko banko sąskaitos buvimo vietą¹⁷. Tokiu atveju kreditorius turės naudotis privačių tyrimų tarnybų paslaugomis, kurios yra ne tik brangios, bet ir negarantuoja, kad kreditoriui bus suteikta reikiama informacija. Nacionalinių vykdomo procedūrų skirtumai – dar vienas iš tarpvalstybinių skolų išieškojimą sunkinančių veiksnių¹⁸. Kreditoriaus galimybę operatyviai blokuoti skolininko sąskaitą riboja ne tik procedūrų trukmė, bet ir skirtingos teismų sprendimus vykdančios institucijos. Kreditorius, būdamas susipažinęs su nacionaline vykdomo procedūra, gali nežinoti, kur kreiptis, kai kitoje valstybėje narėje bus taikoma kitokia vykdomo procedūra. Skirtumų yra ir sprendžiant, kas turi pateikti sprendimą blokuoti sąskaitą bankui, per kiek laiko bankas jį turi įvykdyti ir kiek laiko laikinasis sąskaitos blokavimas galioja. Ne mažiau svarbus ir pirmiau minėtas tarpvalstybinio skolos išieškojimo išlaidų klausimas. Sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo ir įvykdymo išlaidos tarpvalstybinio pobūdžio atvejais paprastai yra didesnės nei nacionalinėse bylose. Kreditorius, negalėdamas operatyviai užsitikrinti skolos išieškojimo, atsižvelgiant į dideles laiko ir lėšų sąnaudas, nemotyvuojamas išieškoti tarpvalstybinės skolos ir ji nurašoma į nuostolius. Komisijos nuomone, taip mažėja verslininkų ir vartotojų pasitikėjimas Europos vidaus rinka, nevienodos skolų atgavimo sąlygos valstybėse narėse kelia jose veikiančių verslininkų konkurencijos iškreipimo pavojų¹⁹. Šios priežastys paskatino ES teisės aktų leidėją imtis priemonių

¹⁵ Europos bendrijų komisijos 2006 m. spalio 24 d. žalioji knyga „Dėl teismo sprendimų vykdomo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: bankų sąskaitų areštas“. KOM (2006) 618 galutinis.

¹⁶ Pvz. Belgijoje pareiškėjas turi pateikti įrodymų, kad pradėtas teismo procesas, Portugalijoje ir Ispanijoje taikomas *prima facie* (duomenų, kuriais remiantis susiformuoja teismo nuomonė dėl prašymo pagrįstumo, pateikimo) standartas, o Anglijoje ir Velse pareiškėjas turi pateikti argumentų, kad ieškinyje numatytas „rimtas nagrinėtas klausimas“ (angl. *good arguable case*). HESS, B. Study JAI A3/2002/02: Making More Efficient the Enforcement of Judgments in Europe (2004). Galutinė tyrimo ataskaita [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf>.

¹⁷ KYRIAKYDES, N. A European-wide Preservation Order: How the Common Law Practice Can Contribute. *Civil Justice*. 2014, Vol. 33, No. 1 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kyrlaw.com.cy/portals/0/publications/eapo-article.pdf>>.

¹⁸ KYRIAKYDES, N. A European-wide Preservation Order <...>.

¹⁹ Europos bendrijų komisijos 2006 m. spalio 24 d. žalioji knyga „Dėl teismo sprendimų vykdomo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: bankų sąskaitų areštas“. KOM (2006) 618 galutinis.

tarpvalstybinio skolų išieškojimo srityje, sukuriant naują ES mastu taikomą laikinąją apsaugos priemonę – sąskaitos blokavimo įsakymo procedūrą.

Po to, kai patvirtinta naujoji Briuselis I reglamento redakcija²⁰ ir nuo 2015 m. sausio 10 d. taikomos naujos jo nuostatos, kyla klausimas, ar buvo būtina priimti naują reglamentą kreditoriaus interesams apsaugoti, ar Briuselis I reglamente siūloma laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūra galėtų būti vertinama kaip pakankamai juos užtikrinanti. Pirma, naujojoje Briuselis I reglamento redakcijoje nebeliko teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu (*egzekvatūros*) procedūros. Tai reiškia, kad vienoje valstybėje narėje teismo priimtas sprendimas pripažįstamas ir vykdomas visose valstybėse narėse be jokių specialių procedūrų. Ši nuostata, *inter alia*, galioja sprendimams, kuriais išsprendžiamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimas (naujos redakcijos Briuselis I reglamento 2 straipsnio a punktas, 36 straipsnio 1 dalis). Antra, naujoji Briuselis I reglamento redakcija įtvirtina kreditoriui galimybę kreiptis į valstybės narės teismą, kuris turi kompetenciją nagrinėti ginčą iš esmės, ir pateikti prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kuris gali būti nagrinėjamas neišklausant skolininko. Taigi prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir sprendimo dėl jų taikymo priėmimo metu „netikėtumo efektas“, kurio praradimas (apie laikinųjų apsaugos priemonių taikymą pranešus skolininkui) Reglamento rengėjų įvardijamas kaip vienas iš esminių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagal Briuselis I reglamentą trūkumų, išsaugomas. Vis dėlto naujojoje Briuselis I reglamento redakcijoje įtvirtinamas skolininko teisės dalyvauti priimant sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių suvaržymo „kompensavimo“ mechanizmas – prieš pradėdant vykdyti sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, apie jį turi būti pranešama skolininkui (naujos redakcijos Briuselis I reglamento 2 straipsnio a punktas). To nepadarius ir nenustačius, kad prieš priimant sprendimą taikyti laikinąsias apsaugos priemones skolininkui buvo įteiktas šaukimas į teismo posėdį, toks sprendimas neturėtų būti pripažįstamas ir vykdomas (naujos redakcijos Briuselis I reglamento preambulės 33 nurodomoji dalis).

Taigi, viena vertus, reformuotas Briuselis I reglamentas suteikia kreditoriams didesnių galimybių, siekiant užsitikrinti, kad skolininkas neperkels savo lėšų į kitą, kreditoriui nežinomą banko sąskaitą, kita vertus, įtvirtinus reikalavimą kiekvienu atveju pranešti skolininkui apie priimtą sprendimą taikyti laikinąsias apsaugos priemones dar prieš jo įvykdymą, „netikėtumo efekto“ išsaugojimo, taigi ir laikinųjų apsaugos priemonių procedūros taikymo pagal Briuselis I reglamentą efektyvumo problema išlieka. Kartu neišsprendžiamas proceso išlaidų ir procedūros trukmės, taip pat skirtingų laikinųjų apsaugos priemonių, skirtų blokuoti skolininko sąskaitą, išdavimo sąlygų ES valstybėse narėse klausimas. Išvada – naujoji Briuselis I reglamento redakcija palengvina tarpvalstybinių skolų išieškojimo užsitikrinimo procedūrą, tačiau neužtikrina jos taikymo efektyvumo. Dėl to Reglamento, kuriuo siūloma, Reglamento rengėjų teigimu, greitai, nebrangi ir efektyvi laikinosios apsaugos priemonės – europinio sąskaitos blokavimo įsakymo – išdavimo procedūra, atsižvelgiant į aptartas siūlomas kreditoriams alternatyvas, priėmimas atrodo pakankamai pagrįstas. Vis dėlto tiek faktinis, tiek teisinis Reglamento priėmimo pagrindas vertintinas kritiškai.

Pirma, pritartina pareikštai nuomonei, kad skirtingi reikalavimai, keliami siekiant užsitikrinti skolos išieškojimą kitose valstybėse narėse, yra natūralus dalyvavimo ES vidaus rinkoje padarinys, kuris tokioje rinkoje dalyvaujančio kreditoriaus turi būti įvertinamas, taip pat kad dideli valstybių narių teisinių sistemų skirtumai *savaime* nesuteikia teisinio pagrindo jas suvienodinti²¹, net jeigu kreditoriui tai būtų patogiausia išeitis.

²⁰ 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. 2012, OJ L 351/1.

²¹ Stellungnahme des Deutschen Anwaltsverein zum Grünbuch der Europäischen Kommission zur effizienteren Vollstreckung von Urteilen in der Europäischen Union: Vorläufige Kontenpfändung; KOM (2006) 618 endg. [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://anwaltsverein.de/downloads/stellungnahmen/2007-09.pdf>>.

Antra, ES kompetencijos priimti Reglamentą pagrindimo trūkumas. Reglamento priėmimo teisinis pagrindas – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 81 straipsnio 2 dalis (buvęs EB sutarties 65 straipsnis), kuri suteikia teisę ES pagal įprastą teisėkūros procedūrą priimti vidaus rinkai tinkamai veikti būtinas priemones, kuriomis siekiama, *inter alia*, užtikrinti teismo sprendimų tarpusavio pripažinimą ir vykdymą valstybėse narėse, veiksmingą teisę į teisingumą ir civiliniam procesui tinkamai veikti trukdančių kliūčių šalinimą, prirėkus skatinti civilinio proceso normų suderinimą valstybėse narėse. Tai, kad aptarti tarpvalstybinių skolų išieškojimo trūkumai pakankamai pagrindžia *būtinybę* priimti naują ES valstybėse narėse privalomą taikyti Reglamentą, kurio pagrindu vienos valstybės narės teismas *ex parte* (neišklauses skolininko) priims blokavimo įsakymą, kuris turės būti be jokių tolesnių procedūrų pripažįstamas ir vykdomas kitose valstybėse narėse, nedalyvaujant kitos valstybės teismui, t. y. iš esmės tiesiogiai vienai valstybei narei veikiant kitos valstybės narės jurisdikcijoje, kelia didelių abejonių, ypač subsidiarumo principo²² laikymosi aspektu.

Trečia, tarpvalstybinių skolų (ne) išieškojimo mastas. Komisijos duomenimis, kasmet apie 1 milijoną mažų ir vidutinių įmonių²³ patiria sunkumų dėl tarpvalstybinių skolų ir kasmet neišieškoma apie 600 mln. eurų skolos²⁴. Atsižvelgiant į tai, kad ES yra daugiau kaip 20 milijonų įmonių, kurių dauguma mažos ir vidutinės įmonės, taip pat į tai, jog metinė ES vidaus prekybos apyvarta yra daugiau kaip 2,7 bilijono²⁵, akivaizdu, kad su tarpvalstybinių skolų išieškojimo sunkumais susiduria palyginti nedidelė ES įmonių dalis. Taigi šiuo aspektu Komisijos pateiktas Reglamento projektas buvo pagrįstai kritikuojamas²⁶.

Ketvirta, Komisija 2008 m. kovo 6 d. paskelbė žaliąją knygą „Veiksmingas teismo sprendimų vykdymas Europos Sąjungoje: skolininkų turto skaidrumas“²⁷, kurios tikslas – didinti skolininko turto, kuris nurodytas registruose ir skolininko deklaracijoje, skaidrumą, kad kreditoriui būtų lengviau rasti informaciją apie skolininko turtą. Šios žaliosios knygos pagrindu turėjo būti parengtas projektas dėl priemonių, taikytinų valstybėse narėse, užtikrinant informacijos apie skolininko turto surinkimą ir išviešinimą, valstybėse narėse taikymo, tačiau jis iki šiol neparengtas, nors jį priimti prieš europinio blokavimo įsakymo procedūros sukūrimą ir jos taikymo pradžią būtų daug tikslingiau.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad net ir įsigaliojus naujai Briuselis I reglamento redakcijai, iki tol egzistavę tarpvalstybinių skolų išieškojimo sunkumai (brangi ir ilga procedūra, skirtingos laiki-

²² Srityse, kuriose Sąjunga neturi išimtinių kompetencijų, į ES sutartį įtrauktu subsidiarumo principu apibrėžiamos sąlygos, kuriomis pirmenybę imtis veiksmų turi ne valstybės narės, o Sąjunga. Pagal ES sutarties 5 straipsnio 3 dalį Sąjungos institucijų įsikišimas atitinka subsidiarumo principą, jei yra įvykdytos trys sąlygos: a) sritis neturi priklausyti išimtinai Sąjungos kompetencijai; b) valstybės narės negali tinkamai pasiekti numatyto veiksmo tikslų; c) atsižvelgiant į veiksmo mastą arba poveikį, Sąjungai įsikišus šis veiksmas būtų įvykdytas sėkmingiau.

²³ Maža įmonė – mažiau kaip 50 darbuotojų, vidutinė įmonė – mažiau kaip 250 darbuotojų: A recovery on the horizon? Annual Report on European SMEs, 2012/2013. [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2013/annual-report-smes-2013_en.pdf>.

²⁴ Europos Komisijos pranešimas spaudai Nr. IP/11/923. Briuselis, 2011 m. liepos 25 d. [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-923_lt.htm>.

²⁵ Study for an Impact Assessment on a draft legislative proposal on the attachment of bank accounts. Final report. 5 January 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bank_attachments_en.pdf>.

²⁶ Stellungnahme der Bundesrechtsanwaltskammer zum Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zur Einführung eines Europäischen Beschlusses zur vorläufigen Kontenpfändung im Hinblick auf die Erleichterung der grenzüberschreitenden Eintreibung von Forderungen in Zivil- und Handelssachen [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.brak.de/zur-rechtspolitik/stellungnahmen-pdf/stellungnahmen-europa/2011/november/stellungnahme-der-brak-2011-61.pdf>>.

²⁷ Europos bendrijų komisijos 2008 m. kovo 6 d. žaliąji knyga „Veiksmingas teismo sprendimų vykdymas Europos Sąjungoje: skolininkų turto skaidrumas“. KOM (2008) 128 galutinis.

nujų apsaugos priemonių valstybėse narėse išdavimo sąlygos, laikinosios apsaugos priemonės „netikėtumo efekto“ neišsaugojimas) išliko, tačiau, atsižvelgiant į tarpvalstybinių skolų neišieškojimo atvejų skaičių, ES mastu siūlomas jų išieškojimo (užtikrinimo) priemonės ir ES teisės aktų leidėjo pasirinktą europinio blokavimo įsakymo procedūros sukūrimo teisinį pagrindą, Reglamento priėmimo priežastys vertintinos kaip nepakankamai pagrįstos.

2. Reglamento dalykas, tikslai ir taikymo sritis

Reikia pažymėti, kad civilinio (vykdymo) proceso srityje ES mastu priimta ir taikoma nemažai teisės aktų, skirtų palengvinti tarpvalstybinių skolų išieškojimo procedūras: Reglamentas dėl Europos vykdomojo rašto²⁸, Reglamentas dėl europos mokėjimo įsakymo²⁹, Reglamentas dėl Europos ieškinių dėl nedidelių sumų³⁰, kt. Taigi Reglamentas dėl europinio blokavimo įsakymo papildo jau priimtų (ar rengiamų) priimtų ES priemonių civilinio (vykdymo) proceso srityje sistemą, kuria siekiama, kad laikinųjų apsaugos priemonių dar iki kreipimosi į teismą dėl ginčo esmės taikymas ir efektyvus teismų sprendimų, priimtų tarpvalstybinio pobūdžio bylose, vykdymas sumažintų tarpvalstybinio pobūdžio skolų neišieškojimo atvejų skaičių, skatintų skolininkus geranoriškai įvykdyti prievolę ir didintų kreditorių pasitikėjimą europine vidaus rinka³¹.

Reglamentu sukuriami visiškai nauja, alternatyviai nacionalinėms procedūroms taikoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo procedūra. Pagrindinis jos tikslas – užkirsti kelią tam, kad skolininkas nepervestų ar neišimtų jo vardu³² valstybėje narėje esančioje banko sąskaitoje saugomų lėšų ir taip nekiltų pavojaus vėliau įvykdyti kreditoriaus reikalavimą (Reglamento 1 straipsnio 1 dalis). Europinio blokavimo įsakymo procedūros metu kreditoriui išduodamas blokavimo įsakymas, kuris pateikiamas vykdyti valstybės narės, kurioje yra skolininko banko sąskaitos, bankui. Šis blokuoja skolininko sąskaitą ir skolininkas (bei tretieji asmenys³³) iki blokavimo įsakymo panaikinimo nebeturi galimybės disponuoti jo banko sąskaitoje esamomis lėšomis. Blokavimo įsakymas – laikinoji apsaugos priemonė, t. y. skolininko sąskaita blokuojama, tačiau lėšos kreditoriui neišmokamos, be to, ji taikoma *in rem*, tai reiškia, kad blokuojama tik banko sąskaita, o skolininkui jokių įpareigojimų nenustatoma.

Reglamentas taikomas piniginiams reikalavimams tarpvalstybinėse civilinėse ir komercinėse bylose (Reglamento 2 straipsnio 1 dalis). Tarpvalstybiniam bylos pobūdžiui apibrėžti ES teisės aktų leidėjas pasirinko tris kriterijus: 1) teismo buvimo vietą; 2) blokuotinos sąskaitos (-ų) buvimo vietą; 3) kreditoriaus nuolatinę gyvenamąją vietą (buveinę). Byla vertinama kaip tarpvalstybinio pobūdžio, kai teismas, nagrinėjantis prašymą dėl blokavimo įsakymo, yra vienoje valstybėje narėje, o banko sąskaita, dėl kurios išduodamas įsakymas, – kitoje valstybėje narėje, taip pat kai kreditoriaus nuolatinę gyvenamoji vieta (buveinė) yra vienoje valstybėje narėje, o teismas ir blokuotina sąskaita – kitoje valstybėje narėje (Reglamento 3 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgiant į tai darytina išvada, kad kai kreditoriaus

²⁸ 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą. 2004, OJ L 143/15.

²⁹ 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą. 2006, OJ L 399/1.

³⁰ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą. 2007, OJ L 199/1.

³¹ HARBECK, N. Vorläufige Kontenpfändung im Ausland – Zum Vorschlag einer Europäischen Verordnung zur vorläufigen Kontenpfändung in grenzüberschreitenden Verfahren. Zwangsvollstreckungsrecht aktuell. 2. Auflage. Baden Baden, 2013, P. 263.

³² Remiantis Reglamento 4 straipsniu, banko sąskaita gali būti tvarkoma ir trečiojo asmens vardu, tačiau skolininko naudai.

³³ Pvz., skolininko sutuoktinis, įmonės, kurios nuskaičiuoja nuo skolininko sąskaitos mokėjimus tiesioginio pavedimo pagrindu, bankas, kuriam suteiktas ilgalaikis pavedimas atlikti tam tikras operacijas, ir kt.).

gyvenamoji vieta bus kitoje nei blokavimo įsakymą kompetentingo išduoti teismo ir banko sąskaitos buvimo valstybėje narėje, visas procesas vyks vienoje valstybėje narėje. Tačiau dažniausiai blokavimo įsakymą išduodant dalyvaus dviejų valstybių narių teismai (institucijos): blokavimo įsakymą išdavęs teismas ir valstybės narės, kurioje skolininkas turi blokuotiną sąskaitą, vykdymo institucija³⁴. Pažymėtina, kad Reglamento preambulės 48 nurodomojoje dalyje aiškiai įtvirtinama, kad galimybė išduoti blokavimo įsakymą gali būti suteikiama kreditoriui, kurio gyvenamoji vieta yra valstybėje narėje, kur taikomas Reglamentas. Tačiau nei šioje, nei kitose Reglamento nuostatose nenurodoma, ar skolininko gyvenamoji vieta taip pat turėtų būti valstybėje narėje. Straipsnio autorės nuomone, blokavimo įsakymas galės būti išduodamas ir tuo atveju, kai skolininko gyvenamoji vieta bus *ne* valstybėje narėje. Visų pirma tokią poziciją pagrindžia aplinkybė, kad Reglamente skolininko gyvenamoji vieta neįtvirtinta kaip vienas iš tarpvalstybinį bylos pobūdį apibrėžiančių kriterijų. Antra, tiek Briuselis I reglamente, tiek naujoje Lugano konvencijoje³⁵, t. y. ES teisės aktuose, skirtuose valstybių narių teismų sprendimams pripažinti ir vykdyti, aiškiai įtvirtinama taisyklių, skirtų reglamentuoti atvejus, kai atsakovo (skolininko) gyvenamoji vieta yra ne ES³⁶. Taigi savaime Reglamento ne valstybėje narėje gyvenančių skolininkų atžvilgiu taikymas nebūtų naujovė. Trečia, tai, kad skolininko gyvenamoji vieta gali būti ne valstybėje narėje (nors ir netiesiogiai) patvirtina Reglamento nuostatos, pvz., 28 straipsnio 4 dalyje reglamentuotas dokumentų įteikimas skolininkui, gyvenančiam trečiojoje valstybėje.

Tarpvalstybinis pobūdis neturėtų būti pripažįstamas byloms, kai kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta, teismas, turintis teisę nagrinėti prašymą dėl blokavimo įsakymo, ir blokuotinos sąskaitos yra toje pačioje valstybėje narėje, nepaisant to, kad gali susidaryti situacija, kai kreditorius tuo pačiu metu kreipsis dėl blokavimo įsakymo, susijusio su sąskaita (sąskaitomis), esamomis kitoje valstybėje narėje. Tokiu atveju kreditorius turės pateikti du prašymus – vieną dėl blokavimo įsakymo, kitą dėl nacionalinės priemonės taikymo (Reglamento preambulės 10 nurodomoji dalis).

Pažymėtina, kad blokavimo įsakymo išdavimo procedūra turės būti pradėta net ir tuo atveju, kai teismas neturės pakankamai duomenų konstatuoti, jog byla yra tarpvalstybinio pobūdžio. Tokia situacija susidarys tada, kai kreditorius „pagrįstai manys“, kad skolininkas kitoje valstybėje narėje esančiame banke turi sąskaitą, tačiau neturės galimybės nurodyti konkretaus banko, ir teismas, remdamasis Reglamento 14 straipsniu, turės kreiptis į vykdymo valstybės narės informavimo instituciją, kad ši gautų ir pateiktų informaciją, reikalingą skolininko banko sąskaitai nustatyti. Jeigu paaiškės, kad nurodytoje vykdymo valstybėje narėje skolininkas neturi sąskaitos, prašymas dėl blokavimo įsakymo turės būti atmetamas (Reglamento 14 straipsnio 7 dalis).

Reglamento netaikymo išimtys iš dalies sutampa su naujosios redakcijos Briuselis I reglamente nustatytomis išimtimis. Jis netaikomas mokesčių, muitų arba administracinėms byloms, valstybės atsakomybei už veiksmus ar neveikimą įgyvendinant valstybės valdžios įgaliojimus (*acta iure imperii*), iš šeimos ir paveldėjimo teisinių santykių kylantiems reikalavimams³⁷, reikalavimams skolininkui, kuriam pradėtos bankroto procedūros, socialiniam draudimui, arbitražui ir kt.

³⁴ MOHR, F. Die vorläufige Kontenpfändung. EuKoPfVO. Wien: 2014. P. 24.

³⁵ 2007 m. spalio 30 d. Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (naujoji Lugano konvencija). 2009, OL L 147.

³⁶ CRANSHAW, F. L. Der Europäische Beschluss zur vorläufigen Kontenpfändung. Ein Entwurf zur Verbesserung der Forderungsdurchsetzung und Zahlungsmoral innerhalb der EU? *Deutsche Zeitschrift für Wirtschafts- und Insolvenzrecht*, 2012, Heft 10, p. 404; MOHR, F. Die vorläufige Kontenpfändung. EuKoPfVO. Wien, 2014, p. 24.

³⁷ Reglamento projekte buvo numatyta, kad jis bus, be kita ko, taikomas teisiniams santykiams, kylantiems iš šeimos ir paveldėjimo teisinių santykių, tačiau galutinėje Reglamento redakcijoje šios nuostatos atsisakyta.

3. Jurisdikcija ir galimybė pasinaudoti

Bendroji teisingumo taisyklė – prašymą išduoti blokavimo įsakymą turi kompetenciją nagrinėti tos valstybės narės teismas, kuris turi jurisdikciją priimti arba jau yra priėmęs sprendimą dėl bylos esmės. Tačiau jeigu skolininkas yra vartotojas, blokavimo įsakymo išdavimas priklauso valstybės narės, kurioje yra skolininko nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė), teismų jurisdikcijai (Reglamento 6 straipsnio 1–4 dalys). Šia nuostata įtvirtinama vartotojų, kaip labiau pažeidžiamos teisinių santykių šalies, teisių apsauga. Teritorinis, rūšinis, išimtinis ir kt. bylos teisingumas nustatomas pagal valstybės narės civilinio proceso teisę³⁸.

Pažymėtina, kad Reglamentas netaikomas Jungtinei Karalystei³⁹ ir Danijai. Tai visų pirma reiškia, kad jose negali būti pradėta europinio sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo procedūra, antra, remiantis europiniu sąskaitos blokavimo įsakymu negali būti blokuojamos šiose valstybėse narėse esančios skolininko banko sąskaitos⁴⁰. Be abejo, šių šalių apsisprendimas nedalyvauti europinio blokavimo įsakymo procedūroje sumenkina Reglamento reikšmę, ypač jo praktinio pritaikymo galimybes (skolininkas galės visada pervesti lėšas į Jungtinėje Karalystėje ar Danijoje esamas bankų sąskaitas), todėl neatsitiktinai svarstant Reglamento projektą buvo iškeltas klausimas, ar tokiu atveju apskritai yra reikalinga priimti Reglamentą⁴¹.

Remiantis Reglamento 5 straipsniu, skiriamos dvi procesinės situacijos, kurioms esant kreditorius galės kreiptis dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo: 1) prieš kreditoriui valstybėje narėje pradedant teismo procesą prieš skolininką dėl bylos esmės arba bet kurioje jau pradėto proceso stadijoje; 2) po to, kai kreditoriui valstybėje narėje jau išduotas teismo sprendimas. Taigi kreditorius turės teisę pasinaudoti blokavimo įsakymo procedūra net ir tuo atveju, kai jo reikalavimas skolininkui dar nebus patvirtintas teismo ar kitos kompetentingos institucijos (pvz., notaras nebus išdavęs vykdomojo įrašo). Teisės literatūroje reiškiamą nuomonę, kad blokavimo įsakymo iki ginčo nagrinėjimo iš esmės išdavimas turėtų būti labiau išimtis nei taisyklė⁴² arba apskritai netaikomas⁴³. Esminiai tokią poziciją pagrindžiantys argumentai – didelis skolininko teisių suvaržymas, dėl kurio gali atsirasti sunkiai numatomų padarinių (skolininkas negalės grąžinti kreditų, skolintis iš banko, gali sutrikti jo verslo veikla, kreditoriui bus suteikta informacijos apie skolininką, kurios jis įprastai neturėtų galimybės gauti, ir pan.)⁴⁴, taip pat ilga bylų nagrinėjimo, kurio metu galios pritaikytos laikinosios apsaugos

³⁸ Pažymėtina, kad ne vėliau kaip 2016 m. liepos 18 d. valstybės narės turi nurodyti Komisijai, kurie teismai yra kompetentingi išduoti blokavimo įsakymą (Reglamento 50 straipsnio 1 dalies a punktas).

³⁹ Pažymėtina, kad ši valstybė, skirtingai nei kitos, neturi panašių (kaip Reglamente nustatyta blokavimo procedūra) teisės aktų; dėl šios spragos Jungtinės Karalystės teisinėje sistemoje buvo rimtai nuogąstaujama svarstant žaliąją knygą. Žr. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo sukūrimo siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. 2012 m. balandžio 26 d. COM (2011) 445 final-2011/0204 (COD); [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://webapi.eesc.europa.eu/documentsanonymous/ces1034.../content>>.

⁴⁰ MOHR, F. Die vorläufige Kontenpfändung. EuKoPfVO. Wien: 2014. P. 10–11.

⁴¹ CRANSHAW, F. L. Der Europäische Beschluss zur vorläufigen Kontenpfändung. Ein Entwurf zur Verbesserung der Forderungsdurchsetzung und Zahlungsmoral innerhalb der EU? *Deutsche Zeitschrift für Wirtschafts- und Insolvenzrecht*, 2012, Heft 10, p. 404.

⁴² DOMEJ, T. Ein wackeliger Balanceakt – Die geplante Verordnung über die Europäische vorläufige Kontenpfändung. *Zeitschrift für europäisches Privatrecht*, 2013, 496, p. 497–527.

⁴³ Stellungnahme der Bundesrechtsanwaltskammer zum Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zur Einführung eines Europäischen Beschlusses zur vorläufigen Kontenpfändung im Hinblick auf die Erleichterung der grenzüberschreitenden Eintreibung von Forderungen in Zivil- und Handelssachen [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.brak.de/zur-rechtspolitik/stellungnahmen-pdf/stellungnahmen-europa/2011/november/stellungnahme-der-brak-2011-61.pdf>>.

⁴⁴ Pz., Wirtschaftsminister Österreich. „VO-Vorschlag zur vorläufigen Kontenpfändung“, 2011 m. rugsėjo 8 d. [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.wko.at/Content.Node/Interessenvertretung/Wirtschaftsrecht/799_VO_Vorschlag_Kontenpfandung_STN_080911.pdf>.

priemonės ir skolininkas negalės naudotis savo banko sąskaita, valstybėse narėse trukmė⁴⁵. Straipsnio autorės nuomone, Reglamento priėmimo priežastis ir tikslus labiau atitiks blokavimo įsakymo procedūra, kai blokavimo įsakymas bus išduodamas iki teismo sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo. Remiantis Reglamento 11 straipsniu, blokavimo įsakymas bus išduodamas *ex parte*, t. y. neišklausius skolininko ir iki blokavimo įsakymo įvykdymo jam apie priimtą įsakymą nepranešant. Taigi šitaip bus užtikrinamas blokavimo įsakymo, kaip laikinosios apsaugos priemonės, „netikėtumo efektas“ ir apribotos skolininko galimybės, sužinojus apie pradėtą laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procesą, pervesti ar nuimti nuo banko sąskaitos lėšas. Blokavimo įsakymas, priimtas *ex parte*, minėta, turės būti pripažįstamas ir vykdomas be jokių tolesnių⁴⁶ procedūrų kitose valstybėse narėse. Taigi Reglamente nelieta reikalavimo informuoti skolininką nei apie priimamą, nei apie priimtą blokavimo įsakymą, taip užtikrinant „netikėtumo efekto“ išsaugojimą, kartu laikinųjų apsaugos priemonių taikymo efektyvumą, t. y. pasiekiamas vienas iš Reglamento priėmimo tikslų, kurio negalima pasiekti naujos redakcijos Briuselis I reglamente siūloma laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūra.

Kai teisme jau pradėta byla nagrinėti iš esmės ar kreditoriui jau išduotas jam palankus teismo sprendimas, skolininkas gali pagrįstai tikėtis, kad kreditorius gali kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, be kita ko, dėl jo banko sąskaitos blokavimo. Tokiu atveju „netikėtumo efekto“ nelieta, kreditorius nėra apsaugotas, kad iki tol, kol bus pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės (blokavimo įsakymas), skolininkas neperves lėšų iš vienos banko sąskaitos į kitą ar jų nenuims, o tai reiškia, kad nelieta pagrindinės priežasties, dėl kurios kreditorius turėtų norėti pasinaudoti Reglamente įtvirtinta blokavimo įsakymo procedūra. Žinoma, tokia išvada nesudaro pagrindo spręsti, kad kreditoriai, pradėję teismo procesus prieš skolininką, apskritai nesikreips dėl blokavimo įsakymo išdavimo, ypač atsižvelgiant į tai, kad Reglamentu siūloma blokavimo įsakymo išdavimo procedūra turi kitų patrauklių kreditoriams aspektų (pvz., nebūtinai teisininko atstovavimas, standartinės prašymų pateikimo formos ir kt.), tačiau, straipsnio autorės nuomone, praktiškai bus taikoma rečiau. Pažymėtina, kad, atsižvelgiant į kitose Reglamento nuostatose įtvirtintas skolininko teisių apsaugos ir gynimo priemones, darytina išvada, kad galimas neigiamas blokavimo įsakymo išdavimo *ex parte* skolininko teisėms ir teisėtiems interesams poveikis Reglamento rengėjų buvo įvertintinas.

Išvados

2014 m. gegužės 15 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. Reglamentu sukurta savarankiška procedūra, kurios metu kreditorius turės galimybę prašyti išduoti jam europinį įsakymą, skirtą blokuoti ES valstybių narių bankuose esamas skolininko sąskaitas. Šios procedūros taikymo, išieškant tarpvalstybines skolas, praktinė reikšmė paaiškės Reglamentą pradėjus taikyti valstybėse narėse (nuo 2017 m. sausio 18 d.).

⁴⁵ Stellungnahme der Bundesrechtsanwaltskammer zum Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zur Einführung eines Europäischen Beschlusses zur vorläufigen Kontenpfändung im Hinblick auf die Erleichterung der grenzüberschreitenden Eintreibung von Forderungen in Zivil- und Handelssachen [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.brak.de/zur-rechtspolitik/stellungnahmen-pdf/stellungnahmen-europa/2011/november/stellungnahme-der-brak-2011-61.pdf>>.

⁴⁶ Nors taip nustatyta Reglamento 22 straipsnyje, vis dėlto blokavimo įsakymas nebus vykdomas, jį tiesiogiai pateikiant kitos valstybės narės teismų sprendimus vykdančiai institucijai, o visų pirma turės būti perduodamas tos valstybės narės kompetentingai valdžios institucijai, kuri imsis „reikiamų veiksmų, kad įsakymas būtų įvykdomas pagal jos nacionalinę teisę“ (Reglamento 23 straipsnio 4 dalis). Taigi, nors Reglamente neįtvirtinama blokavimo įsakymo pripažinimo ir paskelbimo vykdytinu procedūra, tačiau nustatomas vienoje valstybėje priimto blokavimo įsakymo, vykdytino kitoje valstybėje narėje, kontrolės mechanizmas, kuris reiškia, kad valstybės narės dar nėra pasirengusios besąlygiškai pripažinti kitose valstybėse narėse priimtų teismų procesinių sprendimų.

Pagrindinės Reglamento priėmimo priežastys – nepakankamai efektyvus kreditoriaus interesų užtikrinimas pagal Briuselis I reglamento nuostatas (skolininkas, net ir pritaikius laikinąsias apsaugos priemones *ex parte*, iki jų įvykdymo turi būti apie jas informuotas), įsakymų, kuriais blokuojamos skolininko banko sąskaitos, išdavimų sąlygų ir vykdymo procedūrų ES valstybėse narėse skirtumai, informacijos apie skolininko banko sąskaitos buvimo vietą gavimo sunkumai, ilga procedūrų trukmė ir kreditoriaus patiriamų išlaidų dydis. Nors šios priežastys – realūs dabartinės tarpvalstybinių skolų išieškojimo padėties trūkumai, atsižvelgiant į neišieškomų tarpvalstybinių skolų dydį, ES mastu siūlomas jų išieškojimo (užtikrinimo) priemonės ir Reglamento rengėjų pasirinktą europinio blokavimo įsakymo procedūros sukūrimo teisinį pagrindą, vertintinas kaip nepakankamos Reglamento priėmimo būtinybei pagrįsti.

Reglamentas bus taikomas piniginiams reikalavimams tarpvalstybinėse civilinėse ir komercinėse bylose. Byla vertinama kaip tarpvalstybinio pobūdžio, kai teismas, nagrinėjantis prašymą dėl blokavimo įsakymo, banko sąskaita, dėl kurios išduodamas įsakymas, ir kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) bus ne vienoje valstybėje narėje.

Bendroji teismingumo taisyklė – prašymą išduoti blokavimo įsakymą turi kompetenciją nagrinėti tos valstybės narės teismas, kuris turi jurisdikciją priimti arba jau yra priėmęs sprendimą dėl bylos esmės. Tačiau jeigu skolininkas yra vartotojas, blokavimo įsakymo išdavimas priklauso valstybės narės, kurioje yra skolininko nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė), teismų jurisdikcijai.

Kreditorius turės galimybę pasinaudoti blokavimo įsakymo išdavimo procedūra tiek prieš pradėdamas teismo procesą prieš skolininką dėl bylos esmės arba bet kurioje jau pradėto proceso stadijoje, tiek ir po to, kai jam bus išduotas teismo sprendimas. Straipsnio autorės nuomone, Reglamento priėmimo priežastis ir tikslus labiau atitinka blokavimo įsakymo procedūra, kai blokavimo įsakymas išduodamas iki teismo sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. 2001, *OJ L* 12/1.
2. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą. 2004, *OJ L* 143/15.
3. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą. 2006, *OJ L* 399/1.
4. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą. 2007, *OJ L* 199/1.
5. 2007 m. spalio 30 d. Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. 2009, *OJ L* 147.
6. 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. 2012, *OJ L* 351/1.
7. 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. 2014, *OJ L* 189/59.

Specialioji literatūra

8. CRANSHAW, F. L. Der Europäische Beschluss zur vorläufigen Kontenpfändung. Ein Entwurf zur Verbesserung der Forderungsdurchsetzung und Zahlungsmoral innerhalb der EU? *Deutsche Zeitschrift für Wirtschafts- und Insolvenzrecht*, 2012, Heft 10.

9. DOMEJ, T. Ein wackeliger Balanceakt – Die geplante Verordnung über die Europäische vorläufige Kontenpfändung. *Zeitschrift für europäisches Privatrecht*, 2013, 496.

10. HARBECK, N. Vorläufige Kontenpfändung im Ausland – Zum Vorschlag einer Europäischen Verordnung zur vorläufigen Kontenpfändung in grenzüberschreitenden Verfahren. *Zwangsvollstreckungsrecht* aktuell. 2. Auflage. Baden Baden, 2013.

11. HÄCKER, B. Die geplante EU-Verordnung zur grenzüberschreitenden Kontopfändung – Eine kritische Analyse. *Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht*. 2012, Heft 46.

12. KYRIAKYDES, N. A European-wide Preservation Order: How the Common Law Practice Can Contribute. *Civil Justice*. 2014, Vol. 33, No. 1. [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kyrlaw.com.cy/portals/0/publications/eapo-article.pdf>>.

13. MOHR, F. Die vorläufige Kontenpfändung. EuKoPfVO. Wien: 2014.

Kiti šaltiniai

14. A recovery on the horizon? Annual Report on European SMEs, 2012/2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2013/annual-report-smes-2013_en.pdf>.

15. Europos bendrijų komisijos 2006 m. spalio 24 d. žalioji knyga „Dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: bankų sąskaitų areštas“. KOM (2006) 618 galutinis.

16. Europos bendrijų komisijos 2008 m. kovo 6 d. žalioji knyga „Veiksmingas teismo sprendimų vykdymas Europos Sąjungoje: skolininkų turto skaidrumas“. KOM (2008) 128 galutinis.

17. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl europinio sąskaitos blokavimo įsakymo sukūrimo, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. 2012 m. balandžio 26 d. COM (2011) 445 final-2011/0204 (COD) [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://webapi.eesc.europa.eu/documentsanonymous/ces1034.../content>>.

18. Europos Komisijos 2011 m. liepos 25 d. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento „Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo sukūrimas, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose“. COM(2011) 445 galutinis.

19. Europos Komisijos pranešimas spaudai Nr. IP/11/923. Briuselis, 2011 m. liepos 25 d. [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-923_it.htm>.

20. HESS, B. Study JAI A3/2002/02: Making More Efficient the Enforcement of Judgments in Europe (2004). Galutinė tyrimo ataskaita [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf>.

21. Stellungnahme der Bundesrechtsanwaltskammer zum Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zur Einführung eines Europäischen Beschlusses zur vorläufigen Kontenpfändung im Hinblick auf die Erleichterung der grenzüberschreitenden Eintreibung von Forderungen in Zivil- und Handelssachen [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.brak.de/zur-rechtspolitik/stellungnahmen-pdf/stellungnahmen-europa/2011/november/stellungnahme-der-brak-2011-61.pdf>>.

22. Stellungnahme des Deutschen Anwaltsverein zum Grünbuch der Europäischen Kommission zur effizienteren Vollstreckung von Urteilen in der Europäischen Union: Vorläufige Kontenpfändung; KOM (2006) 618 endg. [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://anwaltsverein.de/downloads/stellungnahmen/2007-09.pdf>>.

23. Study for an Impact Assessment on a draft legislative proposal on the attachment of bank accounts. Final report. 5 January 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bank_attachments_en.pdf>.

24. Wirtschaftskammer Österreich. „VO-Vorschlag zur vorläufigen Kontenpfändung“, 2011 m. rugsėjo 8 d. [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.wko.at/Content.Node/Interessenvertretung/Wirtschaftsrecht/799_VO_Vorschlag_Kontenpfändung_STN_080911.pdf>.

DIE EFFIZIENTERE VOLLSTRECKUNG VON URTEILEN IN DER EUROPÄISCHEN UNION: DER EUROPÄISCHE BESCHLUSS ZUR VORLÄUFIGEN KONTENPFÄNDUNG

Sigita Taurienė

Z u s a m m e n f a s s u n g

In diesem Artikel wird die Verordnung zur Einführung eines Verfahrens für einen Europäischen Beschluss zur vorläufigen Kontenpfändung im Hinblick auf die Erleichterung der grenzüberschreitenden Eintreibung von Forderungen in Zivil- und Handelssachen vom 15. Mai 2014 vorgestellt. Mit der Verordnung wird ein unabhängiges Verfahren geschaffen, in dem der Gläubiger einen europäischen Beschluss beantragen kann, um vorläufig Bankkonten des Schuldners in den EU-Mitgliedstaaten sperren zu können. Dieses Verfahren kann in den EU Mitgliedstaaten ab dem 18. Januar 2017 eingeleitet werden.

Die Hauptgründe für den Erlass dieser Verordnung sind: 1) das Fehlen eines wirksamen Schutzes der Gläubigerinteressen nach der Verordnung Brüssel I; 2) die Unterschiede der Fällung der gerichtlichen Entscheidungen zur vorläufigen Kontenpfändung sowie ihre Durchsetzung in den einzelnen EU-Mitgliedstaaten; 3) Schwierigkeiten bei der Erlangung der notwendigen Informationen über die Kontodaten des Schuldners, die Dauer des Verfahrens und die Höhe der Verfahrenskosten.

Die Verordnung gilt für Geldforderungen in Zivil- und Handelssachen bei grenzüberschreitenden Rechtssachen. Eine Rechtssache gilt dann als grenzüberschreitend, wenn der Wohnsitz des Gläubigers, der Sitz des angerufenen Gerichts und die Belegenheitsort der zu pfändenden Bankkonten nicht in einem und demselben Mitgliedstaat sind.

Die Grundregel – die Zuständigkeit für den Erlass eines Beschlusses zur vorläufigen Pfändung liegt bei den Gerichten des Mitgliedstaats, die gemäß den einschlägigen anzuwendenden Zuständigkeitsvorschriften für die Entscheidung in der Hauptsache zuständig sind. Sofern der Schuldner ein Verbraucher ist, sind ausschließlich die Gerichte des Mitgliedstaats, in dem der Schuldner seinen Wohnsitz hat, für den Erlass eines Beschlusses zur vorläufigen Pfändung zuständig.

Der Gläubiger soll nach Inkrafttreten der Verordnung die Möglichkeit haben, bereits im Vorfeld einer gerichtlichen Entscheidung oder in jedem Stadium des eingeleiteten Verfahrens, seine Forderungen sichern zu können. Nach Schlussfolgerung des Autors, ist die Erwirkung eines europäischen Beschlusses vor der Einleitung eines gerichtlichen Verfahrens deutlich effektiver. Somit kann den Zielen der Verordnung am ehesten entsprochen werden.

Īteikta 2015 m. gegužės 19 d.

Priimta publikuoti 2015 m. lapkričio 26 d.